

dr. sc. Hrvoje SIKIRIĆ,*
redoviti profesor u trajnom izboru
Sveučilište u Zagrebu Pravni fakultet
hsikiric@pravo.unizg.hr
<https://orcid.org/0009-0001-1408-0430>.

UDK 341.96:347.512(4-67EU)
347.426:[342.721:004
Izvorni znanstven rad
Rad stigao: 10. svibnja 2025.
Rad prihvaćen: 19. svibnja. 2025.

NADLEŽNOST U STVARIMA IZVANUGOVORNE ODGOVORNOSTI ZA ŠTETU ZBOG POVREDE PRAVA OSOBNOSTI PUTEM INTERNETA – PREGLED PRAKSE SUDA EUROPSKE UNIJE

Sažetak: Prema čl. 7. toč 2. Uredbe br. 1215/2012 (čl. 5. st. 3. Uredbe br. 44/2001.; čl. 5. st. 3. Bruxellske konvencije) osoba s prebivalištem u državi članici može biti tužena u drugoj državi članici u stvarima koje se odnose na delikte ili kvazidelikte pred sudom mjesta u kojem je nastala ili može nastati štetna radnja. Odlučujući o povredi prava osobnosti do koje je došlo objavom novinskog članka u više država članica (Shevill), Sud je smatrao da oštećena osoba može potraživati naknadu cjelokupne štete nastale zbog povrede ugleda pred sudom države članice u kojoj izdavač publikacije kojom se nanosi povreda ugleda ima poslovni nastan, a pred sudom svake države članice u kojoj se publikacija distribuirala naknadu samo one štete koja je nastala na njenom području.

Kod izvanugovorne odgovornosti za štetu zbog povrede prava osobnosti putem interneta, Sud je ocijenio da je kriterij distribucije potrebno nadopuniti (ali ne i zamijeniti), tako da je za odlučivanje o naknadi štete zbog povrede prava osobnosti najprikladniji sud države članice u kojoj se nalazi središte interesa osobe (fizičke ili pravne) koja smatra da je njezin ugled povrijeđen. Prema ustaljenoj praksi, taj sud je, uz sud države članice u kojoj autor štetnog sadržaja ima svoj poslovni nastan, nadležan za odlučivanje o cjelokupnoj šteti nastaloj zbog povrede ugleda. Ovi sudovi nadležni su i za ispravak netočnih podataka i uklanjanje štetnog sadržaja objavljenog na internetu. Sud države članice na čijem području je sadržaj koji je objavljen na internetu dostupan ili je bio dostupan, nadležan je za odlučivanje samo o šteti koja je nastala na području dotične države.

Ključne riječi: Uredba 1215/2012., Uredba br. 44/2001., Bruxellska konvencija, međunarodna nadležnost, povreda prava osobnosti putem interneta; mjesto nastanka štete; središte interesa osobe čije je pravo osobnosti povrijeđeno

1. Uvod

U korpusu „europeiziranog“ međunarodnog privatnog prava nadležnost u građanskim i trgovačkim stvarima uređena je Uredbom (EU) br. 1215/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2012. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (preinačena).¹ Ta uredba ukinula je i zamijenila Uredbu Vijeća (EZ) br. 44/2001 od 22. prosinca 2000. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima,² koja je, pak, zamijeni-

* Dr. sc. Hrvoje Sikirić, redoviti profesor u trajnom izboru, Sveučilište u Zagrebu Pravni fakultet; hsikiric@pravo.unizg.hr, <https://orcid.org/0009-0001-1408-0430>.

¹ Uredba (EU) br. 1215/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2012. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (preinačena), SL L 351, 20. 12. 2012. (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 11., str. 289. i ispravci SL L 160, 9. 12. 2014. i SL L 202, 28. 7. 2016.) (dalje u tekstu: Uredba br. 1215/2012, Uredba Bruxelles I. bis, BU I. bis).

² Uredba Vijeća (EZ) br. 44/2001 od 22. prosinca 2000. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju

la (Bruxellesku) Konvenciju od 27. rujna 1968. o nadležnosti i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima³.

Ovim sustavom „europeiziranog“ međunarodnog privatnog prava nastoji se povećati predvidljivost i sigurnost dodjeljivanja nadležnosti u građanskim i trgovačkim stvarima sudovima pojedinih država članica. Nadležnost za određenu stvar, usto nastoji se, gdje je to moguće, omogućiti što je moguće manjem broju pravnih sustava odnosno onima koji su najbliže povezani s tužbom. Ciljevi koje bi tim sustavom kroz pravila o nadležnosti trebali ostvarivati su, sigurnost, predvidljivost i brzina, s jedne strane, i izbjegavanje višestruke nadležnosti, s druge strane.⁴

Nakon nadležnosti u stvarima koje se odnose na ugovore, nadležnost u stvarima koje se odnose na delikte ili kvazidelikte, najvažnija je vrsta posebne nadležnosti u građanskim i trgovačkim stvarima.

Odredba o posebnoj nadležnosti u stvarima koje se odnose na delikte ili kvazidelikte sadržana je u Poglavlju II, Odjeljak 2. Uredbe br. 1215/2012 (Odjeljak 2. Poglavlje II. Uredbe br. 44/2001; Odjeljak 2. Poglavlje II. Bruxelleske konvencije) u članku 7. – Posebna nadležnost, točka (2) prema kojem:

„Osoba s prebivalištem u državi članici može biti tužena u drugoj državi članici može

.....

(2) u stvarima koje se odnose na delikte ili kvazidelikte pred sudom mjesta u kojem je nastala ili može nastati štetna radnja,“ (čl. 5. st. 3. Uredbe br. 44/2001; čl. 5. st. 3. BK).⁵

sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima, SL L 12, 16. 1. 2001. (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 3., str. 30.) (dalje u tekstu: Uredba br. 44/2001, Uredba Bruxelles I.; BU I.).

³ Konvencija od 27. rujna 1968. o nadležnosti i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima, SL L 299, 31. 12. 1972. (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 3., str. 30.) (dalje u tekstu: Bruxelleska konvencija; BK).

⁴ Nezavisni odvjetnik Hogan, Mišljenje od 16. rujna 2021. u predmetu C-251/20, EC-LI:EU:C:2021:745, toč. 1.-2.

⁵ Bruxelleska konvencija iz 1968. o nadležnosti i izvršenju odluka u građanskim i trgovačkim predmetima

Posebne nadležnosti

Članak 5.

Osoba s prebivalištem u državi ugovornici može biti tužena u drugoj državi ugovornici:

.....

3) ako se radi o predmetima izvanugovorne odgovornosti ili sličnim predmetima, ili ako su zahtjevi iz takvih radnji predmet postupka, pred sudom mjesta gdje se dogodila štetna radnja,

Uredba Vijeća (EZ) br. 44/2001 od 22. prosinca 2000. o nadležnosti, priznanju i ovrsi odluka u građanskim i trgovačkim predmetima – Bruxelles I

Posebne nadležnosti

Članak 5.

Osoba s prebivalištem u državi članici može biti tužena u drugoj državi članici:

.....

3) u stvarima koje se odnose na štetne radnje, delikte, kvazidelikte, pred sudovima u mjestu u kojem se dogodio štetni događaj ili se mogao dogoditi,

Ovom odredbom određuje se, dakle, posebna nadležnost u stvarima izvanugovorne odgovornosti utemeljene na odgovornosti dužnika prema vjerovniku.⁶

Prilikom tumačenja ove odredbe, kako je to navedeno u uvodnoj izjavi (11) Uredbe 44/2001, odnosno uvodnoj izjavi (16) Uredbe br. 1215/2012, tri su osnovna argumenta odnosno shvaćanja koja se trebaju uzeti u obzir. Prvo, razlozi za posebnu nadležnost temelje se na postojanju uske veze između spora i suda ili radi olakšavanja pravilnog sudovanja.⁷ Postojanje uske veze trebalo bi osigurati pravnu sigurnost i spriječiti mogućnost da tuženik bude tužen pred sudom države članice koji mu nije bilo moguće razumno predvidjeti.⁸ To je posebno važno u stvarima izvanugovornih obveza koje nastaju zbog povrede privatnosti i osobnih prava, uključujući klevete.⁹ Dalje, od važnosti su lagani pristup sudu i njegova geografska blizina i pristupačnost dokazima, a može postojati posebno uska veza s mjerodavnim pravom.¹⁰

U pogledu pojmova „delikt ili kvazidelikt“,¹¹ iz stajališta koja je Sud Europske unije (dalje u tekstu: Sud) zauzimao, dajući pozitivne, negativne, autonomne, ne-nacionalne definicije tog pojma¹², u bitnom slijedi da se oni odnose na sve tužbe kojima se želi utvrditi odgovornost tuženika i koje se *ne odnose* na ugovor u značenju iz točke (1) članka 7.¹³ Delikt se, ponajprije, definira kao ne-ugovorno pitanje, pa se ugovor i delikt

Uredba (EU) br. 1215/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2012. o nadležnosti, priznanju i ovrši sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (preinačena) (Bruxelles Ibis)

Posebna nadležnost

Članak 7.

Osoba s prebivalištem u državi članici može biti tužena u drugoj državi članici:

.....

2) U stvarima povezanim s deliktima ili kvazideliktima pred sudom mjesta u kojem je nastala ili može nastati štetna radnja.

⁶ Magnus/Mankowski, *Mankowski*, Brussels Ibis Regulation (2023) Art. 7., r. br. 226., u: European Commentaries on Private International Law ECPIIL, Commentary, Volume I, Brussels Ibis Regulation 2023, Ed. *Ulrich Magnus, Peter Mankowski*, Verlag Dr. Otto Schmidt, Köln, 2023. (dalje u tekstu: Magnus/Mankowski).

⁷ Uredba br. 1215/2012., uvodna izjava (16), 1. rečenica.

⁸ Uredba br. 1215/2012., uvodna izjava (16), 2. rečenica.

⁹ Uredba br. 1215/2012., uvodna izjava (16), 3. rečenica.

¹⁰ Magnus/Mankowski, op. cit. *supra* bilj. 6., r. br. 227.

¹¹ Engl. „*torts, quasi torts and delict*“; njem. „*eine unerlaubte Handlung oder eine Handlung, die einer unerlaubten Handlung gleichgestellt ist*“; franc. „*d’une action en réparation de dommage ou d’une action en restitution fondées sur une infraction*“; tal. „*un’azione di risarcimento danni o di restituzione nascente da illecito penale*“; slo. „*civilnopravni zahtevak za odškodnino ali za vrnitev v prejšnje stanje, ki temelji na dejanju, zaradi katerega je bil začel kazenski postopek*“.

¹² Magnus/Mankowski, op. cit. *supra* bilj. 6., r. br. 238.

¹³ Anastasios Kalfelis v. Bankhaus Schroder Munchmeyer Hengst & Cie., (Case 189/87), [1988] ECR 5565, 5585
toč. 18.; Mario Reichert et al. v. Dresdner Bank AG, (Case C-261/90) [1992] ECR I-2149, I-2180, toč. 16.; Reunion europeenne SA v. Spliethoff ’s Bevrachtungskantoor BV and Master of the vessel "Alblasgracht 002" (Case C-51/97), [1998] ECR I-6511, I-6543, toč. 22; Rudolf Gabriel, (Case C-96/00) [2002] I-6367, I-6398 toč. 33.; Verein für Konsumenteninformation v. Karl-Heinz Henkel (Case C-167/00), [2002], I-8111, I-8139, toč. 36.; OFAB Ostergötlands Fastigheter AB v. Frank Koot and Evergreen Investments BV

(ne-ugovor) određuju kao izričite suprotnosti.¹⁴

Uredba ne definira izričito pojam „mjesto u kojem je štetna radnja nastala“¹⁵, već se ovaj pojam mora autonomno tumačiti kako bi se osigurala njegova učinkovita i jednoobrazna primjena.¹⁶

U svojoj ustaljenoj praksi, Sud je već od 1976., u odluci u predmetu *Bier*¹⁷ zauzeo stajalište da:

„(1) *Ako mjesto u kojem je nastupio događaj koji je mogao uzrokovati obvezu iz izvanugovorne odgovornosti za štetu nije ujedno i mjesto gdje je zbog tog događaja nastala šteta, pojam „mjesto gdje se dogodio štetni događaj“ iz članka 5. stavka 3. Konvencije od 27. rujna 1968. o sudskoj nadležnosti i ovrši sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima treba shvatiti tako da se on odnosi kako na mjesto u kojem je nastala šteta tako i na mjesto događaja koji je uzrokovao štetu.*

(2) *Tuženik stoga, ovisno o izboru tužitelja, može biti tužen bilo pred sudom mjesta u kojem je nastala šteta ili pred sudom mjesta događaja koji je uzrokovao štetu.*“¹⁸

Ovo stajalište, prema kojem su alternativno poveznice za utemeljenje nadležnosti, mjesto u kojem je šteta nastala ili mjesto događaja koji je uzrokovao štetu, Sud je prihvatio i dalje razvijao u nizu predmeta.¹⁹

(Case C-147/12), ECLI:EU:C:2013:490, toč. 32.; OTP Bank Nyilvanosan Mukodo Reszvenytársaság v. Hochtief Solution AG (Case C-519/12), ECLI:EU:C:2013:674, toč. 26.; Marc Brogsitter v. Fabrication de Montres Normandes EURL and Karsten Frasdorf (Case C-548/12), ECLI:EU:C:2014:148, toč. 20.; Harald Kolassa v. Barclays Bank plc (Case C-375/13), ECLI:EU:C:2015:37, toč. 44.; Austro-Mechana Gesellschaft zur Wahrnehmung mechanisch-musikalischer Urheberrechte Ges mbH v. Amazon EU Sarl et. al. (Case C-572/14), ECLI:EU:C:2016:286, toč. 32.; Ergo Insurance SE v. IF P&C Insurance AS (Joined Cases C-359/14 and C-475/14), ECLI:EU:C:2016:40, toč. 45.; Helga Lober v. Barclays Bank plc (Case C-304/17), ECLI:EU:C:2018:701 toč. 19; INA-Industrija nafte d.d. and others v. Ljubljanska Banka d.d. (Case C-200/19), ECLI:EU:C:2019:985, toč. 23.; Wikingerhof GmbH & Co. KG v. Booking.com BV (Case C-59/19), ECLI:EU:C:2020:950, toč. 23.; Obala i Lučice NLB Leasing d.o.o. (Case C-307/19), ECLI:EU:C:2021:236, toč. 83.; Hrvatske Šume d.o.o. v. BP Europa SE (Case C-242/20), ECLI:EU:C:2021:985, toč. 42.

¹⁴ Npr. Nezavisni odvjetnik Bobek, Mišljenje od 26. studenoga 2000 u predmetu C-307/19, ECLI:EU:C:2020:971, toč. 109.

¹⁵ Engl. „place where the harmful event occurred“; njem. „[Ort], an dem das schädigende Ereignis eingetreten ist“. Francuski, talijanski i slovenski tekst članka 7. točka (2) sadrže sljedeći tekst: „pred sudom, pred koji je taj postupak bio pokrenut, ako taj sud po vlastitom pravu može odlučivati u građanskopravnim stvarima“.

¹⁶ Coty Germany GmbH v. First Note Perfumes NV (Case C-360/12), ECLI:EU:C:2014:1318, t. 43–45.

¹⁷ Handelskwekerij G. J. Bier BV v. Mines de potasse d’Alsace SA (Case C-21/76), [1976] ECR I-1735, ECLI:EU:C:1976:166.

¹⁸ Handelskwekerij G.J. Bier BV v. Mines de Potasse d’Alsace SA (Case 21/76), [1976] ECR 1735, 1746 et seq., toč. 24. i 25.

¹⁹ Dumez France SA and Tracoba SARL v. Hessische Landesbank (Case C-220/88), [1990] ECR I-49, I-78, toč. 10.; Fiona Shevill v. Presse Alliance SA (Case C-68/93), [1995] ECR I-415, I-460, toč. 20.; Antonio Marinari v. Lloyd’s Bank plc and Zubaidi Trading Co. (Case C-364/93) [1995] ECR I-2719, I-2738 et seq., toč. 11.; Réunion européenne SA v. Spliet-hoff ’s Bevrachtungskantoor BV (Case C-51/97), [1998] ECR I-6511, I-6544, toč. 28; Verein für Konsumenteninformation v. Karl-Heinz Henkel (Case C-167/00), [2002] ECR I-8111,

Mjesto u kojem je nastala *štetna radnja* koja je uzrokovala štetu (se dogodio štetni događaj koji je uzrokovao štetu) i mjesto u kojem je nastala šteta, načelno, su jednake važnosti i ravnopravni i izbor između njih je na tužitelju. I mjesto u kojem je štetna radnja stvarno nastala (štetni događaj stvarno dogodio) (mjesto *štetne* radnje, mjesto štetnog događaja; *Handlungsort – locus actus; locus delicti commissi*) i mjesto u kojem je nastala *štetna posljedica*, šteta iz tog događaja (mjesto *štete*, mjesto nastanka *štete*; mjesto štetne posljedice; *Erfolgort – locus damni*) sastavni su dijelovi svake odgovornosti, i svako od njih može, ovisno o okolnostima pojedinog slučaja, biti od koristi kod izvođenja dokaza i vođenja postupka.²⁰ Ako bi se primjenjivalo samo mjesto u kojem je nastala *štetna radnja* koja je uzrokovala štetu (se dogodio štetni događaj koji je uzrokovao štetu), to bi u znatnom broju slučajeva dovelo do preklapanja s općom nadležnosti na temelju prebivališta tuženika (*članak 4.*), čime se tužitelju, uz opću nadležnost, ne bi omogućila dodatna, posebna nadležnost. U suprotnom slučaju, ako bi se primjenjivalo samo mjesto u kojem je nastala *šteta*, ako se mjesto u kojem je nastala štetna radnja i mjesto prebivališta tuženika, osobe odgovorne za štetu, ne preklapaju, ova poveznica, koja može biti vrlo korisna jer upućuje na sud koji je blizak uzroku štete, neopravdano bi se isključila od primjene.²¹ Ovo izjednačavanje mjesta u kojem je nastala štetna radnja i mjesta opisuje se kao načelo ubikviteta,²² odnosno načelo svudašnjosti (svagdješnjosti). Prihvaćanjem

I-8141, toč. 44.; Danmarks Rederiforening acting on behalf of DFDS Torline AS v. LO Landsorganisationen i Sverige, acting on behalf of SEKO Sjöfolk Facket for Service och Kommunikation (Case C-18/02), [2004] ECR I-1417, I-1456 toč. 40; Rudolf Kronhofer v. Marianne Maier (Case C-168/02), [2004] ECR I-6009, I-6029 et seq., toč. 16.; Zuid-Cheemie BV v. Philippo's Mineralenfabriek NV/SA (Case C-189/08), [2009] ECR I-6917, I-6927, toč. 24.; eDate Advertising v. X and Olivier Martinez and Robert Martinez v. MGN Ltd. (Joined Cases C-509/09 and C-161/10), [2011] ECR I-10269, toč. 40. i 41.; Wintersteiger AG v. Products 4U Sondermaschinenbau GmbH (Case C-523/10), paras. 19–20; Melzer v. MF Global UK Ltd. (Case C-228/11), toč. 25.; ÖFAB Ostergötlands Fastigheter AB v. Frank Koot and Evergreen Investments BV (Case C-147/12), ECLI:EU:C:2013:490, toč. 51.; Peter Pinckney v. KDG Mediatech AG (Case C-170/12), ECLI:EU:C:2013:635, toč. 26.; Andreas Kainz v. Pantherwerke AG (Case C-45/13), ECLI:EU:C:2014:7, toč. 23.; Hi Hotel HCF SARL v. Uwe Spoering (Case C-387/12), ECLI:EU:C:2014:215, toč. 27; Coty Germany GmbH v. First Note Perfumes NV (Case C-360/12), ECLI:EU:C:2014:1318, toč. 46.; Pez Hejduk v. EnergieAgentur.NRW GmbH (Case C-441/13), ECLI:EU:C:2015:28, toč. 18.; Harald Kolassa v. Barclays Bank plc (Case C-375/13), ECLI:EU:C:2015:37, toč. 45.; Holterman Ferho Exploitatie BV v. Friedrich Leopold Freiherr Spies von Bullesheim (Case C-47/14), ECLI:EU:C:2015:574, toč. 72.; Universal Music International Holding BV v. Michael Tétéreault Schilling, Irwin Schwartz and Josef Brož (Case C-12/15), ECLI:EU:C:2016:449, toč. 28.; flyLALlithuanian Airlines AS (in liquidation) v. Starptautiska lidosta Rīga VAS (Case C-27/17), ECLI:EU:C:2018:533, toč. 34.; Kereskedelmi Kft v. DAF Trucks NV (Case C-451/18), ECLI:EU:C:2018:635, toč. 25; Verein für Konsumenteninformation v. Volkswagen AG (Case C-343/19), ECLI:EU:C:2020:534, toč. 23; Vereniging van Effectenbezitters v. BP plc (Case C-709/19), ECLI:EU:C:2021:377 toč. 26; Gtflx Tv v. DR (Case C-251/20), ECLI:EU:C:2021:1036, toč. 27.

²⁰ Handelskwekerij G.J. Bier BV v. Mines de Potasse d'Alsace SA (Case 21/76), [1976] ECR 1735, ECLI:EU:C:1976:166., toč. 17.

²¹ Handelskwekerij G.J. Bier BV v. Mines de Potasse d'Alsace SA (Case 21/76), [1976] ECR 1735, ECLI:EU:C:1976:166., toč. 21.; Geert van Calster, European Private International Law : Commercial Litigation in the EU, Bloomberg Publishing Plc, London, 2021, Article 7(2), r. br. 2.431. (dalje u tekstu: van Calster).

²² Lat. *ubique; omnibus (in) loci* – svuda, svagdje; na svim mjestima.

ovog načela izbjegava se izbor između navodnog djelovanja počinitelja delikta i njegove posljedice jer im se pridaje jednaka važnost, i tako pogoduje navodna žrtva.²³

Načelo ubikviteta pogoduje tužitelju, ali otežava položaj tuženiku. Za njega je posebno štetna, otegotna i opasna nadležnost prema mjestu nastanka štete jer ona omogućuje da bude tužen pred više sudova, da moguća žrtva (sud tek treba utvrditi da je netko *žrtva*, oštećen) mogućeg prekršitelja (*štetnika*) tuži za naknadu cjelokupne štete pred bilo kojim sudom pred kojim ona smatra da mu je, makar i dio štete nastao. Tužitelja se potiče na *forum shopping*.²⁴ Zbog toga je Sud, kako bi ipak uspostavio ravnotežu između tužitelja i tuženika, razvijajući praksu na temelju članka 7. točka (2) ograničio nadležnost na temelju poveznice mjesto nastanka štete tako što je prihvatio tzv. mozaičko načelo (mozaički pristup) i zauzeo stajalište da se, kad se radi o poveznici mjesta nastanka štete, tužba može podnijeti radi naknade samo one štete koja je nastala na području države suda, a ne i radi naknade cjelokupne štete. Ovo načelo Sud je po prvi put primijenio u predmetu *Shevill*, koji istovremeno predstavlja i prvi predmet u kojem je Sud odlučivao o naknadi štete zbog povrede prava osobnosti, do koje je, u tom slučaju, došlo putem objave novinskog članka, dakle putem tiskanih medija.

2. Nadležnost u stvarima naknade štete zbog povrede prava osobnosti putem tiskanih medija

Činjenice slučaja u predmetu *Shevill*²⁵ bile su sljedeće. Tužiteljica, *Fiona Shevill*, s prebivalištem u Engleskoj, *Chequepoint SARL*, *Ixora Trading Inc.* i *Chequepoint International Limited* podnijeli su pred engleskim sudom tužbu protiv *Presse Alliance SA*, društva francuskog prava s poslovnim nastanom u Parizu, zbog naknade štete zbog objave novinskog članka koji je doveo do povrede ugleda. *Press Alliance SA*, izdavač novina *France Soir*, objavio je u tim novinama članak (29. 9. 1989.) o operaciji koju su policijski službenici odjela za suzbijanje droge francuske policije proveli u jednoj od mjenjačnica koje u Parizu ima tvrtka *Chequepoint SARL*. U tom je članku, koji se oslanjao na informacije agencije *France Presse*, spomenuta tvrtka „*Chequepoint*“ i „mlada žena imenom *Fiona Shevill-Avril*“. *Chequepoint SARL*, društvo francuskog prava, vodilo je mjenjačnice u Francuskoj. *Gđa. Shevill* radila je u ljetu 1989. tri mjeseca u *Chequepoint SARL* u Parizu, nakon toga vratila se u Englesku. *Ixora Trading Inc.*, koje nije društvo engleskog prava, u Engleskoj je vodilo mjenjačnice pod nazivom „*Chequepoint*“. *Chequepoint International Limited*, holding društvo belgijskog prava, upravljalo je društvima *Chequepoint SARL* i *Ixora Trading Inc.* Tužitelji su smatrali da ovaj novinski članak predstavlja uvredu jer je ostavio dojam da oni pripadaju lancu krijumčara droge za koje obavljaju pranje novca. U tužbi su protiv *Presse Alliance SA* podnijeli zahtjev za naknadu štete zbog povrede ugleda u pogledu primjeraka koji su distribuirani u Francuskoj i ostalim europskim zemljama, uključujući primjerke „*France-Soir*“ koji su se prodavali u Engleskoj i Walesu.²⁶ Kasnije su tužitelji izmijenili svoje zahtjeve i istaknuli da se tužba više ne odnosi

²³ Magnus/Mankowski, op. cit. *supra* bilj. 6., r. br. 252.

²⁴ Magnus/Mankowski, op. cit. *supra* bilj. 6., r. br. 256.; van Calster, op. cit. *supra* bilj. 21., 2.432.

²⁵ *Fiona Shevill v. Presse Alliance SA* (Case C-68/93), [1995] ECR I-415, I-460, EC-LI:EU:C:1995:61.

²⁶ Neprijeporno je bilo da se „*France-Soir*“ distribuirao uglavnom u Francuskoj, dok je dis-

na primjerke koji su prodani izvan Engleske i Walesa.²⁷ U postupku je bilo sporno koje mjesto se, kad se radi o povredi ugleda objavom novinskog članka, smatra „mjestom u kojem se štetni događaj dogodio“ u smislu članka 5. stavak 3. Bruxelleske konvencije, koja je bila mjerodavna u ovom predmetu, je li to a) mjesto u kojem su novine tiskane i stavljene u promet, ili b) mjesto ili mjesta u kojima su određene osobe pročitale te novine, ili c) mjesto ili mjesta u kojima tužitelj uživa značajan ugled?²⁸

Sud se u obrazloženju prvo pozvao na stajališta koja je već prethodno zauzeo u pogledu naknade materijalne štete u predmetu *Bier*, odnosno da u slučaju ako mjesto u kojem se dogodio događaj koji je uzrokovao štetu nije istovremeno i mjesto u kojem je nastala šteta iz tog događaja, da se treba tumačiti tako da se pod mjestom u kojem se štetni događaj dogodio misli i na mjesto u koje je nastala šteta, kao i na mjesto uzročnog događaja. I da zbog toga tužitelj po svom izboru može podnijeti tužbu pred sudom mjesta kojem je nastala šteta ili pred sudom mjesta u kojeg se dogodio uzročni događaj na kojem se zasniva šteta.²⁹ Nakon toga, Sud je istaknuo da se ova stajališta trebaju primijeniti i za štete koje nisu imovinske prirode, a posebno za štete koje su nastale ugledu osobe zbog objave klevetničke izjave,³⁰ te nakon toga je određivao koje mjesto se u konkretnom slučaju smatra „mjestom uzročnog događaja“, a koje mjesto „mjestom nastanka štete“,

Tako je, kao mjesto uzročnog događaja u slučaju povrede ugleda putem novinskog članka koji se distribuira na području više država članica Sud zaključio da to može biti samo mjesto poslovnog nastana izdavača prijemne publikacije, jer ono predstavlja mjesto nastanka štetnog događaja i mjesto gdje je kleveta iznesena i odakle se počela prenositi. Zbog toga, Sud mjesta u kojem izdavač publikacije kojom se narušava ugled ima poslovni nastan treba biti nadležan za odlučivanje o tužbi radi naknade cjelokupne štete koja je prouzročena nedopuštenom radnjom. Taj sud će, u pravilu, biti i sud nadležan prema mjestu prebivališta tuženika. Upravo zbog toga, Sud je istaknuo da tužitelju treba pružiti mogućnost da tuži i pred sudom mjesta u kojem je došlo do nastanka štetnih posljedica, pred sudom mjesta nastanka štete.³¹

Prema mišljenju Suda, u slučaju prekogranične klevete putem tiska narušavanje ugleda fizičke ili pravne osobe klevetničkom izjavom nastaje na mjestima na kojima se publikacija distribuira u slučaju kada je oštećenik ondje poznat, pa su to mjesta nastanka štete. Stoga su za odlučivanje o šteti nanesej ugledu u pojedinoj državi nadležni

tribucija tih novina u Ujedinjenom Kraljevstvu, u kojoj su distribuciju obavljale neovisne distribucijske kuće, bila vrlo mala. Broj primjeraka spornog izdanja „France-Soir“ koji je prodan u Francuskoj bio je procijenjen na više od 237 000, a broj primjeraka prodanih u drugim europskim zemljama na 15 500, od čega je 230 bilo prodano u Engleskoj i Walesu (5 u Yorkshireu).

²⁷ Fiona Shevill v. Presse Alliance SA (Case C-68/93), [1995] ECR I-415, I-460., EC-LI:EU:C:1995:61., toč. 2-8.

²⁸ Fiona Shevill v. Presse Alliance SA (Case C-68/93), [1995] ECR I-415, I-460., EC-LI:EU:C:1995:61., toč. 16.

²⁹ Fiona Shevill v. Presse Alliance SA (Case C-68/93), [1995] ECR I-415, I-460., EC-LI:EU:C:1995:61., toč. 20.

³⁰ Fiona Shevill v. Presse Alliance SA (Case C-68/93), [1995] ECR I-415, I-460., EC-LI:EU:C:1995:61., toč. 23.

³¹ Fiona Shevill v. Presse Alliance SA (Case C-68/93), [1995] ECR I-415, I-460., EC-LI:EU:C:1995:61., toč. 24.-27.

sudovi svake države ugovornice u kojoj se prenosi klevetnička objava i u kojoj se, prema tvrdnji oštećenika, narušava njegov ugled.³²

Sud je upozorio da ocjena različitih aspekata jednog te istog sudskog spora od strane različitih sudova nosi sa sobom, doduše, određene nedostatke. Sudovi u različitim državama u kojima su nastali različiti dijelovi štete, mogu doći do različitih rezultata, u najgorem slučaju, do međusobno nespojivih odluka. Da bi dobio naknadu cjelokupne štete, oštećeni bi trebao pokrenuti postupke naknade štete u svakoj državi u kojoj je šteta nastala, što bi sigurno bilo skupo.³³ Međutim, kako je to istaknuo Sud, tužitelj uvijek ima mogućnost svoj zahtjev u cijelosti podnijeti ili pred sudom koji je nadležan prema prebivalištu tuženika ili pred sudom koji je nadležan prema mjestu poslovnog nastana izdavača klevetničke izjave.³⁴

Na temelju navedenoga, Sud je zauzeo stajalište da se izraz „mjesto u kojem se štetni događaj dogodio“ iz članka 5. stavka 3. Konvencije u slučaju povrede ugleda putem novinskih članaka koji se distribuiraju u više država ugovornica treba tumačiti tako da oštećenik može podići tužbu protiv izdavača i pred sudovima države ugovornice u kojoj izdavač klevetničke publikacije ima poslovni nastan i pred sudovima svake države ugovornice u kojoj se distribuira publikacija i u kojoj je, prema tvrdnji oštećenika, došlo do narušavanja njegovog ugleda. Pri tom su prvoimenovani sudovi nadležni za odluku o naknadi svih šteta nastalih zbog povrede ugleda, a potonji samo za odlučivanje o naknadi onih šteta koje su prouzročene u državi u kojoj je se nalazi sud pred kojim je pokrenut postupak.³⁵

Ovim stajalištem Sud je prihvatio tzv. mozaičko načelo. Ono se temelji na ideji da navodno klevetnička objava proizvodi „svoje štetne učinke na žrtvu“ u svim mjestima „gdje se objavljeni sadržaj distribuira, kada je žrtva poznata na tim mjestima“ i da su, slijedom toga, sudovi tih država članica „teritorijalno u najboljem položaju ocijeniti klevetu počinjenu u toj državi i odrediti opseg odgovarajuće štete“.³⁶

U skladu s ovim načelom, u mjestu nastanka štete, tužba se može podnijeti samo radi naknade štete koja je nastala u državi suda, a ne i za naknadu cjelokupne štete.³⁷ Tako je Sud, primjenjujući kriterij naknade koje štete se pred kojim sudom može zahtijevati, ograničio zasnivanje nadležnosti na temelju poveznice mjesta nastanka štete.

Samo rješenje da žrtva treba potraživati naknadu štete pred više različitih sudova nije nepoštena prema njemu, budući da on uvijek ima mogućnost zahtijevati naknadu cjelokupne štete pred sudom prebivališta tuženika ili pred sudom mjesta u kojem je smještena relevantna aktivnost prekršitelja.³⁸ Prema tome, žrtva nije bez zaštite i ima sud pred kojim može ostvariti naknadu cjelokupne štete.

Zaključno, prema stajalištu Suda u predmetu *Shevill* oštećenik ima izbor između dva alternativno nadležna suda, prvo sud u državi prebivališta tuženika ili u državi u kojoj je izdavač osnovan, pred kojim sudovima može zahtijevati naknadu cjelokupne štete, i

³² Fiona Shevill v. Presse Alliance SA (Case C-68/93), [1995] ECR I-415, I-460., EC-LI:EU:C:1995:61., toč. 28-30.

³³ Magnus/Mankowski, op. cit. *supra* bilj. 6., r. br. 258.

³⁴ Fiona Shevill v. Presse Alliance SA (Case C-68/93), [1995] ECR I-415, I-460., toč. 31.

³⁵ Fiona Shevill v. Presse Alliance SA (Case C-68/93), [1995] ECR I-415, I-460., toč. 33.

³⁶ Nezavisni odvjetnik Bobek, Mišljenje od 22. veljače 2021. u predmetu C-800/19, EC-LI:EU:C:2021:24, toč. 28.

³⁷ Magnus/Mankowski, op. cit. *supra* bilj. 6., r. br. 257.

³⁸ Fiona Shevill v. Presse Alliance SA (Case C-68/93), [1995] ECR I-415, I-460., toč. 32.

drugo, sud države u kojoj je žrtva poznata, pred kojim sudom može zahtijevati naknadu samo one štete koja je nastala u toj državi. Ovo ograničenje naziva se tzv. mozaičko načelo.³⁹

Presudom u predmetu *Shevill* Sud je postigao razumnu ravnotežu. S jedne strane, rješenje zadovoljava potrebu za centralizacijom u jednoj državi – državi izdavača ili tuženika – postupaka za naknadu cjelokupne štete. S druge strane, omogućuje se *žrtvi pokretanje postupka, iako uz određena ograničenja, u mjestu gdje je nastala šteta na nematerijalnom pravu*. Tako se sprječava da posebna nadležnost iz članka 5. stavak 3. Uredbe 44/2001 (čl. 7. toč. (2) Uredbe br. 1215/2012 i čl. 5. st. 3. BK) postane ekvivalent općoj nadležnosti, koja ima prednost pred nadležnosti prema mjestu prebivališta tuženika, ali se, također izbjegava *forum actoris* (sud tužitelja), kriterij koji je uredba odbacila oslanjajući se na opće pravilo nadležnosti *actor sequitur forum rei* (tužitelj slijedi sud tuženika), kao i njezina prethodnica Bruxellska konvencija.⁴⁰

3. Nadležnost u stvarima naknade štete zbog povrede prava osobnosti putem interneta

Sud je o nadležnosti u stvarima naknade štete zbog povrede prava osobnosti putem interneta odlučivao u spojenim predmetima *eDate Advertising* i *Martinez*⁴¹ i *Bolagsupplysningen*⁴². No, uz ova dva predmeta u komentarima se zajedno uvijek analizira i predmet *Gtflifx*, u kojem se ne radi o naknadi štete zbog povrede prava osobnosti, već o naknadi štete zbog radnje nepoštenog tržišnog natjecanja.⁴³

U vrijeme kad je Sud odlučivao u predmetu *Shevill* internet se tek rađao. Distribucija medija bila je ponajviše teritorijalno organizirana ili je barem njezin višestruki teritorijalni učinak bio kvantificiran: prema broju primjeraka tiskanih medija ili pretplatama u slučaju televizijskih kanala. Pojava i razvoj interneta, uključujući viralni marketing, prijenos uživo i snimljenih videa te međunarodno široko dostupne web stranice medijskih kuća, učinili su stajališta koja je Sud zauzeo u predmetima *Bier* i *Shevill* manje prikladnima u odnosu na elektroničke medije.⁴⁴ Kako je to istaknuo nezavisni odvjetnik *Cruz Villalón*, u mišljenju u spojenim predmetima *eDate Advertising* i *Martinez*, internet utječe na stajališta, kako s gledišta izdavača, tako i s gledišta žrtve.

S gledišta izdavača, globalna i trenutna distribucija novinskog sadržaja putem interneta čini izdavača podložnim brojnim lokalnim, regionalnim, državnim i međunarodnim pravnim odredbama. Štoviše, izostanak globalnog regulatornog okvira za informacijske aktivnosti na internetu, zajedno s nizom odredbi međunarodnog privatnog prava koje propisuju države, izlaže medije fragmentiranom, ali potencijalno i kontradiktornom pravnom okviru, budući da ono što je u jednoj državi zabranjeno može, pak, biti

³⁹ Nezavisni odvjetnik *Cruz Villalón*, Mišljenje od 29. ožujka 2011. u spojenim predmetima C-509/09 i C-161/10, [2011], ECR I-10272, toč. 37.

⁴⁰ Nezavisni odvjetnik *Cruz Villalón*, Mišljenje od 29. ožujka 2011. u spojenim predmetima C-509/09 i C-161/10, [2011], ECR I-10272, toč. 38.

⁴¹ *eDate Advertising GmbH v. X.; Olivier i Robert Martinez v. MGN* (spojeni predmeti C-509/09 i C-161/10), ECR I-10269.

⁴² *Bolagsupplysningen OU i Ingrid Ilsjan v. Svensk Handel AB* (Case C-194/16), ECLI:EU:C:2017:766.

⁴³ *Gtflifx Tv v. DR* (Case C-251/20), ECLI:EU:C:2021:1036.

⁴⁴ *van Calster*, op. cit. *supra* bilj. 21., 2.437.

dopušteno u drugoj. Prema tome, potreba za pružanjem pravne sigurnosti medijima, sprječavajući situacije koje obeshrabruju zakonito ostvarivanje slobode informiranja (tzv. efekt odvrćanja), poprima karakter cilja koji sud također mora uzeti u obzir.⁴⁵

S gledišta žrtve, osobe koje su potencijalne žrtve publikacija koje štetno djeluju na prava osobnosti nalaze se u posebno ranjivoj poziciji kada je medij dostupan putem interneta. Univerzalni opseg informacija pridonosi tome da šteta može biti potencijalno izraženija nego šteta koja se, primjerice, nanosi konvencionalnim medijima. Ozbiljnost štete suočava se s velikom raznolikošću pravnih pravila koja se primjenjuju, budući da teritorijalna raspršenost opravdava suživot različitih nacionalnih sustava, a time i mogućnost da više nacionalnih pravnih sustava bude nadležno za rješavanje slučaja. Zbog toga nositelj prava osobnosti može biti žrtva potencijalno ozbiljnijih povreda, dok je njegova pravna zaštita smanjena zbog fragmentacije i nedostatka pravne sigurnosti.⁴⁶

3.1. Spojeni predmeti *eDate Advertising GmbH v. X.*; *Olivier i Robert Martinez v. MGN*

U spojenim predmetima *eDate Advertising* i *Martinez činjenice slučaja bile su sljedeće*. U predmetu *eDate Advertising* gospodina X., s prebivalištem u Njemačkoj, njemački sud je 1993. godine osudio, zajedno s njegovim bratom, na kaznu doživotnog zatvora zbog ubojstva poznatog glumca. U siječnju 2003. X je bio uvjetno otpušten. Društvo *eDate Advertising*, sa sjedištem u Austriji, vodilo je na adresi „www.rainbow.at“ internetski portal. Ovaj portal je do 18. lipnja 2007. u rubrici „Info-News“, na stranicama sa starijim vijestima držao članak od 23. kolovoza 1999. U njemu je, uz navođenje punog imena gospodina X i njegovog brata i uz kratak opis djela počinjenog 1999., pisalo da su obojica pred Saveznim ustavnim sudom podigli tužbu protiv svoje osuđujuće presude. X je zahtijevao od društva *eDate Advertising* da ukloni tu vijest te da da izjavu kojom će se obvezati da je neće dalje objavljivati. *eDate Advertising* nije odgovorio na ovaj dopis, ali je uklonio vijest sa svoje internetske stranice. U tužbi koju je podnio njemačkom sudu, gospodin X tražio je od *eDate Advertising* da o njemu, uz navođenje njegovog punog imena i prezimena više ne izvještava. *eDate Advertising* osporio je nadležnost njemačkog suda prema članku 5. stavak 3. Uredbe br. 44/2001, koja je bila mjerodavna u ovom predmetu.⁴⁷

U predmetu *Martinez*, francuski glumac *Olivier Martinez* i njegov otac *Robert Martinez*, u postupku koji su pred sudom u Parizu pokrenuli protiv *MGN* tvrdili su da je njihovo pravo na privatni život i pravo na vlastite slike *Oliviera Martinez*a povrijeđeno time što je 3. veljače 2008. na internetskoj stranici „www.sundaymirror.co.uk“ bio objavljen tekst na engleskom jeziku, čiji je naslov, u francuskom prijevodu, glasio „*Kylie Minogue est de nouveau avec Olivier Martinez*“ (*Kylie Minogue i Olivier Martinez ponovno zajedno*), a koji je sadržavao detalje o njihovom susretu. *MGN* je bilo društvo engleskog prava koje je vodilo internetsku stranicu britanskih novina *Sunday Mirror*. *MGN* je osporio nadležnost francuskog suda pozivom na to da ne postoji dovoljna veza između spornog teksta objavljenog na internetu i istaknute štete na području Francuske. *Martinez*i su smatrali da takva veza nije nužna i da u svakom slučaju postoji. I u ovom predmetu bila je mjerodavna Uredba br. 44/2001.

⁴⁵ Nezavisni odvjetnik Cruz Villalón, Mišljenje od 29. ožujka 2011. u spojenim predmetima C-509/09 i C-161/10, [2011], ECR I-10272, toč. 46.

⁴⁶ Nezavisni odvjetnik Cruz Villalón, Mišljenje od 29. ožujka 2011. u spojenim predmetima C-509/09 i C-161/10, [2011], ECR I-10272, toč. 48.

⁴⁷ *eDate Advertising GmbH v. X.*; *Olivier i Robert Martinez v. MGN* (spojeni predmeti C-509/09 i C-161/10), ECR I-10269. toč. 15.-18.

Nacionalni sudovi postavili su Sudu Europske unije zahtjeve za prethodnom odlukom. Sud je, zbog sličnosti pitanja koje su u zahtjevima za prethodno ispitivanje postavili nacionalni sudovi, a to je, kako se treba tumačiti izraz „mjesto u kojem se štetni događaj dogodio, ili mogao dogoditi“ iz članka 5. stavak 3. Uredbe br. 44/2001, u slučaju tužbe zbog povrede prava osobnosti putem sadržaja internetske stranice, spojio ove predmete.⁴⁸

Sud se, odgovarajući na postavljeno pitanje, prvo pozvao na svoja stajališta koja je zauzeo u predmetu *Shevill*,⁴⁹ a nakon toga utvrdio da se objava sadržaja na internetskoj stranici razlikuje od objave u mediju koji je vezan za određeno područje, poput npr. tiskovine, po tomu što je načelno usmjerena na sveprisutnost tih sadržaja. Te sadržaje neposredno može pregledati neograničeni broj korisnika diljem svijeta, neovisno o tomu je li bila namjera njihovog autora da se mogu čitati i izvan države njegova sjedišta, bez da je on imao ikakva utjecaja na to. Prema mišljenju Suda, internet, dakle, ograničava korist kriterija distribucije, budući da je domet sadržaja objavljenih na internetu načelno globalan. Isto tako nije uvijek tehnički moguće da se ta distribucija sigurno i pouzdano kvantificira za konkretnu državu članicu te da se točno odredi šteta prouzročena isključivo u toj državi članici.⁵⁰

Stoga se, po mišljenju Suda, poveznice koje je Sud u predmetu *Shevill* primijenio radi određivanja nadležnosti moraju prilagoditi tako da se žrtva povrede prava osobnosti, koja je počinjena putem interneta, prema mjestu na kojem je došlo do nastanka štete uzrokovane tom povredom u Europskoj uniji, može obratiti jednom jedinom sudu za cjelokupnu štetu. Budući da posljedice sadržaja objavljenog na internetu na prava osobnosti najbolje može ocijeniti sud u mjestu u kojem vjerojatna žrtva ima središte svojih interesa, određivanje nadležnosti tog suda odgovara cilju pravilnog suđenja.⁵¹

Sud smatra da mjesto u kojem osoba ima središte svojih interesa odgovara u pravilu njezinom uobičajenom boravištu. No, ističe da osoba može imati središte svojih interesa i u nekoj drugoj državi članici, u kojoj obično ne boravi, ako druge indicije, kao što je npr. obavljanje poslovne djelatnosti, mogu uspostaviti posebnu blisku vezu s tom državom.⁵²

Prema mišljenju Suda, nadležnost suda u mjestu u kojem vjerojatna žrtva ima središte svojih interesa u skladu je s ciljem predvidljivosti propisa o nadležnosti, i to i s obzirom na tuženika budući da je autor uvredljivog sadržaja, u trenutku u kojem se sadržaj objavljuje na internetu, u stanju prepoznati središte interesa osoba o kojima se radi. Stoga kriterij središta interesa omogućava tužitelju da bez poteškoća ustanovi kojem se sudu može obratiti, ali i tuženiku da zna pred kojim se sudom može podići tužba protiv njega.⁵³

⁴⁸ eDate Advertising GmbH v. X.; Olivier i Robert Martinez v. MGN (spojeni predmeti C-509/09 i C-161/10), ECR I-10269. toč. 25-26. i toč. 37.

⁴⁹ eDate Advertising GmbH v. X.; Olivier i Robert Martinez v. MGN (spojeni predmeti C-509/09 i C-161/10), ECR I-10269. toč. 25-26. i toč. 41.-43.

⁵⁰ eDate Advertising GmbH v. X.; Olivier i Robert Martinez v. MGN (spojeni predmeti C-509/09 i C-161/10), ECR I-10269. toč. 45.-46.

⁵¹ eDate Advertising GmbH v. X.; Olivier i Robert Martinez v. MGN (spojeni predmeti C-509/09 i C-161/10), ECR I-10269. toč. 48.

⁵² eDate Advertising GmbH v. X.; Olivier i Robert Martinez v. MGN (spojeni predmeti C-509/09 i C-161/10), ECR I-10269. toč. 49.

⁵³ eDate Advertising GmbH v. X.; Olivier i Robert Martinez v. MGN (spojeni predmeti C-509/09 i C-161/10), ECR I-10269. toč. 50.

Umjesto tužbe na naknadu cjelokupne štete, prema kriteriju mjesta nastanka štete, koji je uveden u presudi *Shevill*, nadležni su i sudovi svake države članice na čijem je području sadržaj koji je objavljen na internetu, dostupan ili je bio dostupan. No, oni su nadležni samo za odluku o naknadi štete koja je prouzročena na području države članice u kojoj se nalazi sud pred kojim je pokrenuta tužba (djelomična nadležnost).⁵⁴

Na temelju navedenoga, Sud je zauzeo stajalište da članak 5. stavak 3. Uredbe br. 44/2001 treba tumačiti tako da u slučaju navodne povrede prava osobnosti putem sadržaja koji su objavljeni na nekoj internetskoj stranici, osoba koja smatra da su njezina prava povrijeđena ima mogućnost podnijeti tužbu za naknadu cjelokupne štete bilo pred sudovima države članice u kojoj autor tih sadržaja ima svoj poslovni nastan, bilo pred sudovima države članice u kojoj se nalazi središte njezinih interesa (potpuna nadležnost). Umjesto tužbe za naknadu cjelokupne štete ta osoba tužbu može podnijeti i pred sudovima bilo koje države članice na čijem je području sadržaj koji je objavljen na internetu dostupan ili je bio dostupan. Ti su sudovi nadležni samo za odlučivanje o šteti koja je prouzročena na području države članice u kojoj se nalazi sud pred kojim je podnesena tužba (djelomična nadležnost).⁵⁵

Ovim *prilagođavanjem*, kako je to Sud opisao, Sud je, zapravo, uz postojeća dva, mjesto u kojem je smještena relevantna aktivnost prekršitelja (mjesto poslovnog nastana izdavača, autora uvredljivog sadržaja) i mjesto u kojem se *štetni događaj dogodio* (*korigiran* mozaičkim načelom), dodao treći način, razlog, poveznicu, za utvrđivanje posebne nadležnosti, središte interesa žrtve, oštećene osobe, s time da pred sudom toga mjesta žrtva može zahtijevati naknadu cjelokupne štete. Dakle, dodan je još jedan sud pred kojim se omogućuje potpuna nadležnost odnosno da osoba čije je pravo osobnosti povrijeđeno putem interneta naknadu cjelokupne štete ostvari pred sudom jedne države. Prihvaćanjem ovog kriterija povećana je zaštita prava osobnosti.⁵⁶

Treba naglasiti da središte interesa u presudi *eDate Advertising* nije zamijenilo „mozaičko načelo“ iz presude *Shevill* u pogledu objava na internetu. Ono je *dodano* uz njega, kao *alternativa*. U skladu s tim, žrtva navodne internetske povrede prava osobnosti može birati između (i.) suda države članice u kojoj je njegovo ili njezino središte interesa za svu prouzročenu štetu ili (ii.) sudova jedne ili nekoliko država članica za dio štete koji je tamo prouzročen.⁵⁷

Središte interesa žrtve, koje će u pravilu biti u mjestu njezinog uobičajenog boravišta, mora, dakako, biti u državi suda, a ne u nekoj drugoj državi ugovornici. U svojoj biti, ova treća mogućnost, mjesto središta interesa žrtve, vrlo često će značiti nadležnost suda tužitelja (*forum actoris*), pa je onda upitno omogućuje li se ovakvim rješenjem ravnoteža, jednakost u oružju, između stranaka.⁵⁸

Ako se presude u predmetima *Shevill* i *eDate* usporede, može se zaključiti da u slučaju radnje kojom se informacijama na internetu navodno uzrokuje šteta ugledu, ako je tuženik fizička osoba, postoji izbor između *četiriju vrsta* nadležnosti. Tri su „*potpune*“

⁵⁴ eDate Advertising GmbH v. X.; Olivier i Robert Martinez v. MGN (spojeni predmeti C-509/09 i C-161/10), ECR I-10269. toč. 51.

⁵⁵ eDate Advertising GmbH v. X.; Olivier i Robert Martinez v. MGN (spojeni predmeti C-509/09 i C-161/10), ECR I-10269. toč. 52.

⁵⁶ Magnus/Mankowski, op. cit. *supra* bilj. 6., r. br. 364.; van Calster, op. cit. *supra* bilj. 21., 2.445.

⁵⁷ Nezavisni odvjetnik Bobek, Mišljenje od 22. veljače 2021. u predmetu C-800/19, ECLI:EU:C:2021:24, toč. 31.

⁵⁸ Magnus/Mankowski, op. cit. *supra* bilj. 6., r. br. 369-370.

nadležnosti, u okviru kojih je moguće potraživati naknadu cijele štete, a četvrta je „djelomična” i u okviru nje se može potraživati samo naknada štete koja je pretrpljena na državnom području dotične države. U okviru potpunih nadležnosti jedna je *opća* (prebivalište tuženika) i dvije su *posebne* (mjesto iz kojeg je šteta proistekla, s tim da je ona, u većini slučajeva, vjerojatno ista kao i opća nadležnost; i mjesto u kojem tužitelj ima središte interesa). Osim toga, sve preostale države članice vjerojatno predstavljaju djelomične nadležnosti s obzirom na to da su informacije na internetu dostupne u svim državama članicama.⁵⁹

U predmetu *eDate Advertising* kojim je uveden dodatni kriterij središte interesa osobe, radilo se o povredi prava osobnosti fizičke osobe putem interneta. Sud se nije upuštao u razmatranje može li se ovaj kriterij primijeniti i kad se radi o povredi prava osobnosti pravne osobe putem interneta. O tome se Sud izjasnio u predmetu *Bolagsupplysningen*.

3.2. Predmet *Bolagsupplysningen OU i Ingrid Ilsjan v. Svensk Handel AB*

*Činjenice slučaja u predmetu Bolagsupplysningen OU i Ingrid Ilsjan v. Svensk Handel AB*⁶⁰ bile su sljedeće. *Bolagsupplysningen*, društvo osnovano u skladu s estonskim pravom, i *I. Ilsjan*, zaposlenica u tom društvu, podnijeli su pred estonskim sudom tužbu protiv *Svensk Handel AB*, društva osnovanog u skladu sa švedskim pravom, koje udružuje poduzetnike u sektoru za trgovinu. Tužitelji su u tužbi tražili da sud naloži *Svensk Handel* ispravljanje netočnih podataka objavljenih na njegovoj internetskoj stranici u odnosu na *Bolagsupplysningen* i uklanjanje komentara koji se ondje nalaze, naloži plaćanje *Bolagsupplysningenu* iznosa od 56.634,99 eura po osnovi naknade pretrpljene štete te plaćanje *I. Ilsjan* pravične naknade neimovinske štete prema ocjeni suda. *Bolagsupplysningen* je u tužbi istaknuo da je *Svensk Handel* na svojoj je internetskoj stranici uvrstio *Bolagsupplysningen* na takozvanu „crnu” listu, navodeći da je to društvo uključeno u prijevare i obmane. Na forumu navedene internetske stranice nalazilo se oko 1000 komentara, među kojima i izravni pozivi na nasilje protiv *Bolagsupplysningena* i njegovih zaposlenika, među kojima je *I. Ilsjan*. *Svensk Handel* odbio je ukloniti ovo uvrštenje i ove komentare, što je onemogućavalo *Bolagsupplysningenovu* gospodarsku djelatnost u Švedskoj, tako da je to društvo svakodnevno trpilo imovinsku štetu. *Svensk Handel AB* osporio je nadležnost estonskog suda prema članku 7. točka 2. Uredbe br. 1215/2012, koja je bila mjerodavna u ovom predmetu. Estonski sud podnio je Sudu Europske unije zahtjev za prethodnom odlukom.

Sud je prvo morao odgovoriti na pitanje treba li članak 7. točku 2. Uredbe br. 1215/2012 tumačiti tako da pravna osoba koja tvrdi da su joj objavom na internetu netočnih podataka koji se odnose na nju i neuklanjanjem komentara u odnosu na nju povrijeđena prava osobnosti može pred sudovima države članice u kojoj se nalazi središte njezinih interesa pokrenuti postupak u kojem traži ispravljanje tih podataka, uklanjanje tih komentara i naknadu cjelokupne pretrpljene štete i, u slučaju potvrdnog odgovora, koje kriterije i okolnosti treba uzeti u obzir za utvrđivanje navedenog središta interesa?

Sud se, odgovarajući na ovo pitanje, prvo pozvao na stajališta koja je zauzeo u predmetu *Shevill*, u kontekstu tužbe kojom se traži naknada neimovinske štete navodno

⁵⁹ Nezavisni odvjetnik Bobek, Mišljenje od 13. srpnja 2017. u predmetu C-194/16, ECLI:EU:C:2017:554, toč. 32.

⁶⁰ *Bolagsupplysningen OU i Ingrid Ilsjan v. Svensk Handel AB* (Case C-194/16), ECLI:EU:C:2017:766.

prouzročena klevetničkim člankom objavljenim u pisanom mediju.⁶¹ Zatim se poziva na stajalište iz predmeta *eDate Advertising*, u predmetu koji se odnosio na povredu prava osobnosti fizičke osobe počinjene objavom vrijeđajućeg sadržaja na internetu, prema kojem osoba koja se smatra oštećenom mora imati pravo pokrenuti postupak radi naknade cjelokupne prouzročene štete pred sudovima države članice u kojoj se nalazi središte njezinih interesa. Naime, u odnosu na takav sadržaj navodna povreda općenito se najviše osjeća u središtu interesa odnosne osobe, imajući u vidu ugled koji ona uživa u tom mjestu, pa stoga kriterij „središta interesa oštećene stranke“ odražava mjesto u kojem je nastala najznačajnija šteta prouzročena sadržajem objavljenim na internetu, a slijedom toga, najprimjerenije je da utjecaj takvog sadržaja na prava osobe o kojoj je riječ ocjenjuju sudovi države članice u kojoj se nalazi središte interesa te osobe.⁶² Sud je naglasio da ovo stajalište vrijedi neovisno o tome radi li se o imovinskoj ili neimovinskoj šteti, budući da priroda štete ne utječe na utvrđenje središta interesa, kao mjesta u kojem sud može najbolje ocijeniti stvarni utjecaj objave na internetu i njegovu štetnu ili neštetnu prirodu.⁶³

Sud je pojasnio da se kriterij „središta interesa oštećene stranke“, koji je u predmetu *eDate Advertising* primijenio u odnosu na fizičku osobu, kad se radi o zaštiti prava osobnosti, treba primijeniti i na pravnu osobu. Kad je riječ o pravnoj osobi koja obavlja gospodarsku djelatnost, kao što je to tužitelj u glavnom postupku, njezino središte interesa treba odražavati mjesto u kojem su temelji njezina poslovnog ugleda najčvršći te ga stoga treba utvrditi s obzirom na mjesto u kojem obavlja glavni dio svoje gospodarske djelatnosti. Iako se središte interesa pravne osobe može poklapati s mjestom njezina statutarnog sjedišta – kada u državi članici u kojoj se sjedište nalazi u potpunosti ili u bitnom dijelu obavlja svoju djelatnost i kada je, slijedom toga, ugled koji ondje uživa veći nego u svakoj drugoj državi članici – utvrđenje navedenog sjedišta ipak nije samo po sebi odlučujući kriterij u okviru takve analize. Stoga, kada, kao u glavnom postupku, odnosna pravna osoba obavlja veći dio svoje djelatnosti u državi članici različitoj od one u kojoj se nalazi njezino statutarno sjedište, valja pretpostaviti da je poslovni ugled te pravne osobe koji može biti povrijeđen spornom objavom veći u toj državi članici nego u bilo kojoj drugoj i da bi se, slijedom toga, eventualna povreda tog ugleda ondje najviše osjetila. Slijedom navedenog, najprimjerenije je da postojanje i eventualni doseg te navodne povrede ocjenjuju sudovi te države članice, to više što je u ovom slučaju povreda prouzročena objavom navodno netočnih ili klevetničkih podataka i komentara na poslovnoj stranici kojom se upravlja u državi članici u kojoj pravna osoba o kojoj je riječ obavlja najveći dio svoje djelatnosti, a koji su, imajući u vidu jezik na kojem su sastavljeni, uglavnom namijenjeni da ih razumiju osobe koje borave u toj državi članici.⁶⁴

Sud je, međutim, upozorio da ako iz elemenata koje sud mora ocijeniti u fazi ispitivanja svoje nadležnosti ne proizlazi da pravna osoba o kojoj je riječ većinu svoje gospodarske djelatnosti obavlja u jednoj državi članici, pa se ne može utvrditi središte interesa pravne osobe koja tvrdi da je oštećena zbog povrede svojih prava osobnosti – ta osoba

⁶¹ Bolagsupplysningen OU i Ingrid Ilsjan v. Svensk Handel AB (Case C-194/16), ECLI:EU:C:2017:766., toč. 31.

⁶² Bolagsupplysningen OU i Ingrid Ilsjan v. Svensk Handel AB (Case C-194/16), ECLI:EU:C:2017:766., toč. 32-35.

⁶³ Bolagsupplysningen OU i Ingrid Ilsjan v. Svensk Handel AB (Case C-194/16), ECLI:EU:C:2017:766., toč. 36-37.

⁶⁴ Bolagsupplysningen OU i Ingrid Ilsjan v. Svensk Handel AB (Case C-194/16), ECLI:EU:C:2017:766., toč. 41-42.

ne može se koristiti pravom iz članka 7. točke 2. Uredbe br. 1215/2012 koje se sastoji u tome da navodnog počinitelja te povrede može tužiti za naknadu cjelokupne štete pred sudom mjesta u kojem je šteta nastala.⁶⁵

U skladu s navedenim, Sud je vezi s postavljenim pitanjem, zauzeo stajalište da se članak 7. točka 2. Uredbe br. 1215/2012. treba tumačiti tako da pravna osoba koja tvrdi da su joj prava osobnosti povrijeđena objavljivanjem na internetu netočnih podataka koji se odnose na nju i neuklanjanjem komentara u odnosu na nju može pokrenuti postupak radi ispravljanja tih podataka, uklanjanja tih komentara i naknade cjelokupne pritrpljene štete pred sudovima države članice u kojoj se nalazi središte njezinih interesa. Kada odnosna pravna osoba obavlja veći dio svoje djelatnosti u državi članici različitoj od one u kojoj ima svoje statutarno sjedište, ta osoba može tužiti navodnog počinitelja povrede pred sudom mjesta u kojem je šteta nastala, u toj drugoj državi članici.⁶⁶

Drugo pitanje na koje je Sud odgovarao bilo je treba li članak 7. točku 2. Uredbe br. 1215/2012 tumačiti tako da osoba koja tvrdi da su joj objavljivanjem na internetu netočnih podataka koji se odnose na nju i neuklanjanjem komentara u odnosu na nju povrijeđena prava osobnosti može pokrenuti postupak radi ispravka ovih podataka i uklanjanja ovih komentara pred sudovima svake države članice na čijem su području podaci objavljeni na internetu dostupni ili su bili dostupni.

Sud je prvo istaknuo da se stajalište iz odluke u predmetu *eDate Advertising*, prema kojem osoba koja se smatra oštećenom može, umjesto tužbe radi naknade cjelokupne prouzročene štete, također podnijeti tužbu sudovima svake države članice na čijem je području dostupan sadržaj objavljen na internetu ili je to bio, koji su nadležni za donošenje odluke samo u pogledu štete prouzročene na području države članice suda pred kojim se vodi postupak, ne može primijeniti i na zahtjev koji se odnosi na ispravak netočnih podataka i uklanjanje komentara u odnosu na nju, kao što je to zahtjev u ovom predmetu. To zbog toga što, s obzirom na sveprisutnu narav podataka i sadržaja objavljenih na nekoj internetskoj stranici te činjenicu da je doseg njihove objave načelno neograničen, zahtjev za ispravak netočnih podataka i uklanjanje komentara nije razdvojiv, pa se takav zahtjev može podnijeti samo sudu nadležnom za odlučivanje o cjelokupnom zahtjevu za naknadu štete, a ne i sudu koji za to nije nadležan.⁶⁷

Na temelju svega navedenog, Sud je zauzeo stajalište da članak 7. točku 2. Uredbe br. 1215/2012 treba tumačiti tako da osoba koja tvrdi da su joj objavljivanjem na internetu netočnih podataka koji se odnose na nju i neuklanjanjem komentara u odnosu na nju povrijeđena prava osobnosti ne može pokrenuti postupak radi ispravka tih podataka i uklanjanja tih komentara pred sudovima svake države članice na čijem su području podaci objavljeni na internetu dostupni ili su bili dostupni.⁶⁸

Sud je, dakle, u predmetu *Bolagsupplysningen* stajalište iz predmeta *eDate Advertising* – središte interesa žrtve – u odnosu na krug relevantnih žrtava proširio i na zaštitu prava osobnosti pravnih osoba i sudu središta interesa žrtve dodijelio isključivu nadležnost za odlučivanje o tužbama za ispravak ili uklanjanje internetskog sadržaja, kao i za od-

⁶⁵ Bolagsupplysningen OU i Ingrid Ilsjan v. Svensk Handel AB (Case C-194/16), EC-LI:EU:C:2017:766., toč. 43.

⁶⁶ Bolagsupplysningen OU i Ingrid Ilsjan v. Svensk Handel AB (Case C-194/16), EC-LI:EU:C:2017:766., toč. 44.

⁶⁷ Bolagsupplysningen OU i Ingrid Ilsjan v. Svensk Handel AB (Case C-194/16), EC-LI:EU:C:2017:766., toč. 47.-48.

⁶⁸ Bolagsupplysningen OU i Ingrid Ilsjan v. Svensk Handel AB (Case C-194/16), EC-LI:EU:C:2017:766., toč. 49.

lučivanje o cijelom zahtjevu za naknadu štete. Kako bi opravdao isključivu nadležnost ovih sudova o ovim tužbama, Sud se pozvao na jedinstvenu i nedjeljivu narav takvih tužbi. Ovaj odgovor, međutim, ne podrazumijeva nužno napuštanje mozaičkog načela u odnosu na tužbu za naknadu štete.⁶⁹ Sud nije primijenio mozaičko načelo za utvrđivanje suda nadležnog za ispravak ili uklanjanje internetskog sadržaja jer je ocijenio da višestruku mjesno ograničenu nadležnost u odnosu na zahtjev za naknadu štete, koji je po svojoj prirodi djeljiv, do koje primjena ovog načela dovodi, nije moguće prilagoditi zahtjevu koji se odnosi na jedinstvenu, i po svojoj prirodi, nedjeljivu pravnu mjeru, kao što je to zahtjev kod tužbe za ispravak ili uklanjanje internetskog sadržaja.⁷⁰ Nadležnost za ove tužbe priznao je „samo jednom sudu“, sudu nadležnom za odlučivanje o cijelom zahtjevu za naknadu štete.

3.3. Predmet *Gtflix Tv v. DR*

Treći predmet koji analiziramo je predmet *Gtflix Tv v. DR*, u kojem se, kako je to uvodno istaknuto, ne radi o naknadi štete zbog povrede prava osobnosti, već zbog radnje nepoštenog tržišnog natjecanja.⁷¹ Međutim, ovakva pravna kvalifikacija ne utječe na način kako tumačiti članak 7, stavak 2. Uredbe br. 1215/2012, pa se zbog toga ovdje analizira i ovaj predmet.

Činjenice slučaja bile su sljedeće. Gtflix Tv, društvo sa sjedištem u Češkoj Republici i koje je imalo središte interesa u toj državi članici, proizvodilo je i distribuiralo, osobito putem svoje internetske stranice, audiovizualne sadržaje za odrasle. Osoba DR, s prebivalištem u Mađarskoj, bila je redatelj, producent i distributer filmova iste vrste koji su se prikazivali na internetskim stranicama smještenima u Mađarskoj. *Gtflix Tv* prigovarao je osobi DR da je iznosila komentare o njemu koji su ga ocrnjivali („*dénigrement*“ na francuskom jeziku), što je oblik zlonamjerne neistine,⁷² koje je osoba DR objavljivala

⁶⁹ Nezavisni odvjetnik Hogan, Mišljenje od 16. rujna 2021. u predmetu Case-251/20, ECLI:EU:C:2021, toč. 44.

⁷⁰ Nezavisni odvjetnik Bobek, Mišljenje od 13. srpnja 2017. u predmetu C-194/16, ECLI:EU:C:2017:554, toč. 125-130.

⁷¹ *Gtflix Tv v. DR* (Case C-251/20), ECLI:EU:C:2021:1036.

⁷² U francuskom pravu ocrnjivanje se ne smatra povredom prava osobnosti, već je obuhvaćeno pravilima o nepoštenom tržišnom natjecanju. Osobito, ocrnjivanje se u francuskom pravu razlikuje od klevete utoliko što kleveta zahtijeva da kritika narušava čast, dostojanstvo ili ugled fizičke ili pravne osobe, dok se ocrnjivanje sastoji od javnog diskreditiranja proizvoda gospodarskog subjekta, bilo da je riječ o konkurentu ili ne, s ciljem utjecanja na kupovne obrasce klijenata.

Tužba se, dakle, odnosi na kršenje propisa o tržišnom natjecanju. Prema ustaljenoj praksi Suda takva se tužba može podnijeti sudu bilo koje države članice u kojoj je to djelovanje dovelo ili moglo dovesti do štete na području nadležnosti suda pred kojim je pokrenut postupak. Točnije, ako se tržište na koje utječe protutržišno ponašanje nalazi u državi članici na čijem je području navodno nastala šteta, treba smatrati da se mjesto nastanka štete, radi primjene članka 7. točke 2. Uredbe br. 1215/2012, nalazi u toj državi članici.

Budući da će ocrnjivanje vjerojatno utjecati na tržišta na kojima se, s jedne strane, pružaju usluge koje su predmet ocrnjivanja i, s druge strane, na tržišta na kojima je poruka kojom se ocrnjuje bila dostupna, mišljenja sam da bi se, u glavnom postupku, francuske sudove trebalo smatrati nadležnima ako društvo Gtflix Tv doista ima značajan broj klijenata s boravištem u Francuskoj te ako su sporne poruke objavljene na francuskom ili engleskom, s obzirom na to da broj osoba koje u toj državi članici razumiju navedene jezike nije moguće smatrati zanemarivim.

Nezavisni odvjetnik Hogan, Mišljenje od 16. rujna 2021. u predmetu Case-251/20, ECLI:EU:C:2021, toč. 98.-100.

na više internetskih stranica i foruma. Nakon što je *Gtflix Tv* poslao osobi *DR* pismo opomene da povuče te izjave, *Gtflix Tv* podnijelo je protiv osobe *DR* sudu u Francuskoj zahtjev za privremenu pravnu zaštitu, kako bi joj se, kao prvo pod prijetnjom novčane kazne naložilo da prestane sa svakim činom ocrnjivanja u odnosu na *Gtflix Tv* i u odnosu na internetsku stranicu koja tom društvu pripada te da objavi pravnu napomenu na francuskom i engleskom jeziku na svakom od dotičnih foruma, zatim da se ovlasti *Gtflix Tv* da samo objavi komentar na tim forumima te naposljetku da osoba *DR* privremeno plati društvu *Gtflix Tv* simboličan jedan euro kao naknadu njegove imovinske štete i isti iznos kao naknadu njegove neimovinske štete. Osoba *Dr* osporila je nadležnost francuskog suda prema članku 7. točka 2. Uredbe br. 1215/2012, koja je bila mjerodavna u ovom predmetu.⁷³ Francuski sud podnio je Sudu Europske unije zahtjev za prethodnom odlukom.

Sud je trebao odgovoriti treba li članak 7. točku 2. Uredbe br. 1215/2012 tumačiti tako da osoba koja, smatrajući da su joj povrijeđena prava širenjem uvredljivih komentara o njoj na internetu, djeluje istodobno kako bi joj se odobrili, s jedne strane, ispravljanje podataka i uklanjanje sadržaja objavljenih o njoj na internetu i, s druge strane, naknada štete koja proizlazi iz tog objavljivanja na internetu, može tražiti pred sudovima svake države članice na čijem državnom području su ti komentari dostupni ili su bili dostupni, naknadu štete koja joj je nanesena u državi članici suda pred kojim se vodi postupak, iako ti sudovi nisu nadležni za zahtjev za ispravak i uklanjanje?⁷⁴

Sud je, prvo podsjetio da u skladu s ustaljenom sudskom praksom Suda ustvrdio da se izraz „mjesto” u kojem je nastala ili može nastati štetna radnja” odnosi kako na mjesto uzročnog događaja tako i na mjesto gdje je nastala šteta, utvrdio da ništa u odluci kojom se upućuje prethodno pitanje ne upućuje na to da se glavni postupak odnosi na mogućnost pokretanja postupka pred francuskim sudovima na temelju mjesta uzročnog događaja, pa se onda treba postaviti pitanje jesu li ti sudovi nadležni prema mjestu gdje se dogodila navodna šteta.⁷⁵ U tom pogledu ponovio je stajališta koja je Sud već zauzeo u predmetima *Shevill, eDate Advertising i Bolagsupplysningen*.⁷⁶ Na temelju ovih stajališta Sud je zaključio da iz njih slijedi da, u skladu s člankom 7. točkom 2. Uredbe br. 1215/2012, osoba koja smatra da joj je nanesena šteta objavom podataka na internetskoj stranici može, radi ispravka tih podataka i brisanja sadržaja objavljenih na internetu, pokrenuti postupak bilo pred sudom mjesta poslovnog nastana osobe koja je objavila ovaj sadržaj bilo pred sudom na čijem se području nalazi središte interesa prvonavedene osobe.⁷⁷

Sud je, dalje, nastavio da, iako je činjenica da se ne može podnijeti zahtjev za ispravak podataka i uklanjanje sadržaja objavljenih na internetu pred sudom različitim od onog koji je nadležan za odlučivanje o cijelom zahtjevu za naknadu štete opravdana zato što je takav zahtjev jedan i nedjeljiv, ipak nije opravdano zbog istog razloga isključiti mogućnost da podnositelj zahtjeva podnese svoj zahtjev za djelomičnu naknadu štete pred bilo kojim drugim sudom na čijem području smatra da je pretrpio štetu. Sud je upozorio i da potreba za takvim dodjeljivanjem isključive nadležnosti sudu mjesta poslovnog nastana osobe koja je objavila taj sadržaj na internetu ili sudu na čijem se području nalazi središte interesa podnositelja zahtjeva ne proizlazi, među ostalim, iz onoga što sud koji je uputio zahtjev predstavlja kao „potreban odnos ovisnosti” između,

⁷³ *Gtflix Tv v. DR* (Case C-251/20), ECLI:EU:C:2021:1036., toč. 11.-14.

⁷⁴ *Gtflix Tv v. DR* (Case C-251/20), ECLI:EU:C:2021:1036., toč. 20.

⁷⁵ *Gtflix Tv v. DR* (Case C-251/20), ECLI:EU:C:2021:1036., toč. 27.-28.

⁷⁶ *Gtflix Tv v. DR* (Case C-251/20), ECLI:EU:C:2021:1036., toč. 29.-32.

⁷⁷ *Gtflix Tv v. DR* (Case C-251/20), ECLI:EU:C:2021:1036., toč. 33.

s jedne strane, zahtjeva za ispravak podataka i uklanjanje sadržaja objavljenih na internetu i, s druge strane, zahtjeva za naknadu štete koja je nastala zbog tog objavljivanja. Naime, s obzirom na to da su, neovisno o istovjetnosti činjenica na kojima se temelje ti zahtjevi, njihov predmet, razlog i mogućnost razdvajanja različiti, nema pravne potrebe da ih zajednički ispita samo jedan sud. Takvo dodjeljivanje nadležnosti, prema mišljenju Suda, nije nužno ni sa stajališta dobrog sudovanja. U tom pogledu, sud koji je nadležan za odlučivanje samo o predmetnoj šteti u državi članici kojoj pripada u potpunosti je sposoban ocijeniti, u okviru postupka koji se vodi u toj državi članici i s obzirom na dokaze prikupljene u toj državi, nastanak i opseg navodne štete.⁷⁸

Sud je istaknuo da zbog mogućnosti kojom raspolaže podnositelj zahtjeva za podnošenje tužbe za naknadu štete pred sudovima svake države članice nadležnima za štetu prouzročenu na području države članice kojoj pripadaju, a koja doprinosi dobrom sudovanju kada se ne može utvrditi središte interesa tog podnositelja zahtjeva, ta osoba ne može imati pravo na pokretanje sudskog postupka na temelju članka 7. točke 2. Uredbe br. 1215/2012 protiv navodnog počinitelja povrede njezinih prava osobnosti na temelju mjesta nastanka štete radi potpune naknade pretrpljene štete. Nasuprot tomu, ona može na temelju te mogućnosti i na istoj osnovi to pravo ostvarivati, također, radi djelomične naknade štete koja je ograničena samo na štetu prouzročenu u državi članici kojoj pripada sud pred kojim je pokrenut postupak. Zbog toga, ostvarenje cilja osiguranja dobrog sudovanja stoga nije dovedeno u pitanje mogućnošću kojom raspolaže podnositelj zahtjeva da podnese tužbu za naknadu štete pred sudovima nadležnima za odlučivanje o šteti nastaloj u državi članici kojoj pripadaju. Sud je podsjetio da je dodjeljivanje tim sudovima nadležnosti za odlučivanje samo o šteti prouzročenoj na državnom području države članice kojoj pripadaju podređeno samo uvjetu da je štetni sadržaj dostupan ili je bio dostupan na tom državnom području. Ograničavanje mogućnosti podnošenja odštetnog zahtjeva jednom od sudova nadležnima za odlučivanje o šteti nastaloj u državi članici kojoj pripadaju nekim dodatnim uvjetima, moglo bi dovesti do isključenja te mogućnosti.⁷⁹

Na temelju svega navedenog, Sud je zauzeo stajalište da članak 7. točku 2. Uredbe br. 1215/2012 treba tumačiti tako da osoba koja, smatrajući da su joj povrijeđena prava širenjem uvredljivih komentara o njoj na internetu, istodobno djeluje kako bi joj se odobrili, s jedne strane, ispravak podataka i uklanjanje sadržaja objavljenih o njoj na internetu i, s druge strane, naknada štete koja proizlazi iz tog objavljivanja na internetu, može tražiti pred sudovima svake države članice na čijem području su ti komentari dostupni ili su bili dostupni, naknadu štete koja joj je nanesena u državi članici suda pred kojim se vodi postupak, iako ti sudovi nisu nadležni za zahtjev za ispravak i uklanjanje.

Prema tome, osoba koja smatra da su joj povrijeđena prava širenjem uvredljivih komentara o njoj na internetu može, ne samo tražiti ispravak podataka i uklanjanje sadržaja objavljenih o njoj na internetu, već i zahtijevati naknadu štete koja proizlazi iz tog objavljivanja na internetu, i to pred sudovima svake države ugovornice u kojoj su ti uvredljivi komentari dostupni ili bili dostupni, i to naknadu štete koja joj je nanesena u državi članici suda pred kojim se vodi postupak, iako ti sudovi nisu nadležni za zahtjev za ispravak i uklanjanje.⁸⁰

Prema tome, Sud je u predmetu *Gtflifx* ostao pri stajalištu u pogledu suda nadležnog za ispravak podataka i uklanjanje sadržaja objavljeni na internetu, a to je sud koji je

⁷⁸ *Gtflifx Tv v. DR* (Case C-251/20), ECLI:EU:C:2021:1036., toč. 35.-38.

⁷⁹ *Gtflifx Tv v. DR* (Case C-251/20), ECLI:EU:C:2021:1036., toč. 39.-42.

⁸⁰ *Magnus/Mankowski*, op. cit. *supra* bilj. 6., r. br. 370f.

nadležan za odlučivanje o zahtjevu za naknadu cijele štete,⁸¹ što je sud u kojem izdavač ima poslovni nastan.⁸² Sud zahtjev za naknadu štete koja proizlazi iz objavljivanja na internetu, ne tretira uzgrednim uz zahtjev za ispravak podataka ili uklanjanje sadržaja objavljenog na internetu. Zbog toga je potvrdio primjenu mozaičkog načela za mjesto nastanka štete. U tom pogledu sud koji je nadležan za odlučivanje samo o šteti koja je nastala u njegovoj državi članici, smatra se sposobnim da, u postupku koji se u toj državi članici vodi i u njemu provedenih dokaza, odluči i o postojanju navodne štete.⁸³

Zaključak

Uredbom br. 1215/2012, kao pravnim izvorima koji su joj prethodili, Uredbom br. 44/2001 odnosno Bruxelleskom konvencijom, nastoji se povećati predvidljivost i sigurnost dodjeljivanja nadležnosti u građanskim stvarima sudovima pojedinačnih država članica i, gdje je to moguće, omogućiti što je moguće manjem broju pravnih sustava odnosno onima koji su najbliže povezani s tužbom.

Članak 7. točka 2. Uredbe br. 1215/2012 (čl. 5. st. 3. Uredbe br. 44/2001; čl. 5. st. 3. Bruxelleske konvencije), odstupajući od članka 4. te uredbe koji nadležnost za meritorno rješavanje spora dodjeljuje sudovima države članice u kojoj tuženik ima prebivalište, propisuje da u stvarima povezanim s deliktima ili kvazideliktima osoba s prebivalištem u državi članici može biti tužena u drugoj državi članici pred sudom mjesta u kojem je nastala ili može nastati štetna radnja. Ovo pravilo, prema ustaljenoj praksi Suda Europske unije, temelji se na postojanju posebno bliske veze između spora i sudova mjesta u kojemu je nastala ili može nastati štetna radnja, koja opravdava dodjeljivanje nadležnosti tim sudovima radi pravilnog suđenja i procesne ekonomije. U stvarima povezanim sa štetnim radnjama, deliktima ili kvazideliktima obično je najprikladnije da o predmetu odlučuju sudovi mjesta u kojem je nastao ili mogao nastati štetni događaj, osobito zbog fizičke blizine i lakoće izvođenja dokaza.

Izraz „mjesto u kojem je nastala štetna radnja“ iz članka 7. točka 2. Uredbe br. 1215/2012 (i njezinih prethodnica), Sud od predmeta *Bier* tumači tako da obuhvaća kako mjesto u kojem je šteta nastala, tako i mjesto u kojem je nastao štetan događaj iz kojeg je šteta proizašla. Tužitelj može odlučiti hoće li tuženika tužiti pred jednom od ovih mjesta. Ovim je Sud utemeljio načelo ubikviteta (načelo posvudašnjosti), prema kojem su ova dva mjesta izjednačena kao poveznice za utemeljenje nadležnosti suda koji odlučuje o zahtjevu za naknadu štete.

Primjena ovog stajališta uzrokuje probleme u stvarima kada tužitelj zahtijeva naknadu štete na temelju izvanugovorne odgovornosti za klevetu i druge slične vrste objava, pri čemu je štetna radnja, navodno, uzrokovala štetu u više pravnih sustava. Te poteškoće povećava tehnološki razvoj u suvremenom svijetu, odnosno objavljivanje, navodno, klevetničkih ili na drugi način štetnih komentara na internetu. Što se tiče povreda prava osobnosti, dio koji se odnosi na „mjesto u kojem je nastao štetan događaj“ postupno je uspostavio dvije različite osnove nadležnosti.

U predmetu *Shevill*, koji se odnosio na, navodnu, neimovinsku štetu uzrokovanu novinskim člankom objavljenim u nekoliko država članica, dakle u tiskanim medijima,

⁸¹ Gtflix Tv v. DR (Case C-251/20), ECLI:EU:C:2021:1036., toč. 32.-33.

⁸² Magnus/Mankowski, op. cit. *supra* bilj. 6., r. br. 370g.-37.

⁸³ Magnus/Mankowski, op. cit. *supra* bilj. 6., r. br. 370g.; Gtflix Tv v. DR (Case C-251/20), ECLI:EU:C:2021:1036., toč. 38.

Sud je to mjesto povezao s bilo kojom državom članicom „u kojoj je [navodno štetan] sadržaj objavljen i u kojoj je ugled oštećene stranke navodno bio povrijeđen” s obzirom na to da su sudovi te države članice nadležni „samo kad je riječ o šteti prouzročenoj u državi suda pred kojim se vodi postupak”. Ovim pravilom o nadležnosti Sud je prihvatio tzv. mozaičko načelo, koje se temelji na stajalištu da navodno klevetnička objava proizvodi „svoje štetne učinke na žrtvu” u svim mjestima „gdje se objavljeni sadržaj distribuira, kada je žrtva poznata na tim mjestima” i da su, slijedom toga, sudovi tih država članica „teritorijalno u najboljem položaju ocijeniti klevetu počinjenu u toj državi i odrediti opseg odgovarajuće štete”. Za odlučivanje o zahtjevu za naknadu cijele štete, prema predmetu *Shevill*, nadležan je sud države u kojoj izdavač klevetničkog članka ima poslovni nastan (potpuna nadležnost). Nasuprot tome, u skladu s mozaičkim načelom, sudovi države u kojoj je nastala šteta nadležni su samo za odlučivanje o naknadi štete koja je ugledu osobe nastala na području države u kojoj se nalaze (djelomična nadležnost).

Kod izvanugovorne odgovornosti za štetu zbog povrede prava osobnosti putem interneta, Sud je ocijenio da je kriterij distribucije (objavljivanja) *u više država članica, koji je doveo do primjene mozaičkog načela u pogledu suda nadležnog za odlučivanje o zahtjevu za naknadu štete*, potrebno nadopuniti (ali ne i zamijeniti), tako da je za odlučivanje o naknadi štete zbog povrede prava osobnosti najprikladniji sud države članice u kojoj se nalazi središte interesa osobe (fizičke ili pravne) koja smatra da je njezin ugled povrijeđen.

Sud je tako predmetu *eDate Advertising*, u kojem je odlučivao o naknadi štete nanese fizičkoj osobi zbog objave klevetničkog sadržaja na internetu, prvo utvrdio da se takva situacije razlikuje od objave u tiskanim medijima zbog, s jedne strane, moguće sveprisutnosti internetskog sadržaja i, s druge strane, poteškoća pri pouzdanom i preciznom utvrđivanju opsega internetske distribucije te stoga pri određivanju štete nastale isključivo u jednoj državi članici. Sud je zauzeo stajalište da nadležnost za meritorno razmatranje zahtjeva za naknadu štete, i to u odnosu na cjelokupnu štetu, treba imati sud mjesta u kojem navodni oštećenik ima središte svojih interesa, zbog toga što je to mjesto u kojem se najbolje može ocijeniti utjecaj internetskog sadržaja na pojedinačna prava osobnosti. Sud smatra da to mjesto načelno, ali ne nužno, odgovara oštećenikovu uobičajenom boravištu. Međutim, pojedinac središte svojih interesa može imati u državi članici u kojoj nema uobičajeno boravište ako drugi čimbenici, kao što je obavljanje profesionalne djelatnosti, upućuju na postojanje izrazito bliske veze s tom državom (potpuna nadležnost). Osim na temelju ove poveznice, oštećenik može postupak za naknadu štete pokrenuti i pred sudovima svake od država članica na čijem je državnom području sporni internetski sadržaj bio ili jest dostupan, no ti su sudovi nadležni samo u pogledu štete uzrokovane na državnom području države članice u kojoj se nalaze (djelomična nadležnost).

U predmetu *Bolagsupplysningen* Sud je odlučivao o zahtjevu pravne osobe za ispravkom navodno netočnog sadržaja objavljenog na internetskoj stranici i uklanjanje povezanih komentara s foruma koji se nalazi na toj internetskoj stranici te o naknadi navodno pretrpljene štete. Sud je zaključio da se u odnosu na zahtjeve za ispravak i uklanjanje, pravilo nadležnosti iz predmeta *eDate Advertising* prema kojem su za meritorno odlučivanje za meritorno odlučivanje o cjelokupnoj pretrpljenoj šteti nadležni sudovi države članice u kojoj se nalazi središte oštećenikovih interesa, primjenjuje i na pravne osobe, neovisno o tome je li odnosni sadržaj takav da može uzrokovati imovinsku ili neimovinsku štetu. Središte poduzetnikovih interesa treba odražavati mjesto u

kojem je njegov poslovni ugled najveći te ga stoga treba utvrditi s obzirom na mjesto u kojem obavlja glavni dio svoje gospodarske djelatnosti. U tom kontekstu, iako se središte interesa pravne osobe može poklapati s mjestom njezina statutarnog sjedišta – kada u državi članici u kojoj se to sjedište nalazi u potpunosti ili u bitnom dijelu obavlja svoju djelatnost i kada je, slijedom toga, ugled koji ondje uživa veći nego u svakoj drugoj državi članici – mjesto navedenog sjedišta ipak nije samo po sebi odlučujući kriterij u okviru takve analize. U pogledu nadležnosti, utvrdio je da se zahtjev za ispravak podataka ili uklanjanje komentara ne može podnijeti sudovima svake od uključenih država članica jer, s obzirom na „sveprisutnu narav podataka i sadržaja objavljenih na nekoj internetskoj stranici te činjenicu da je doseg njihove objave načelno neograničen Š...Č, zahtjev za ispravljanje prvih i uklanjanje drugih nije razdvojiv”. Sud je smatrao da se takav zahtjev može podnijeti samo sudovima kojima je dodijeljena nadležnost meritorno odlučiti o cjelokupnoj naknadi štete.

U predmetu *Gtflix* Sud je odlučivao o može li pravna osoba kojoj su bila povrijeđena prava širenjem uvredljivih komentara o njoj na internetu, istovremeno tražiti ispravak podataka i uklanjanje sadržaja objavljenih o njoj i naknadu neimovinske i imovinske štete koja joj proizlazi iz te povrede. Sud je zauzeo stajalište da ta osoba može tražiti ispravak podataka i uklanjanje sadržaja pred sudom koji je nadležan meritorno odlučivati o zahtjevu za naknadu cijele štete, a naknadu štete koja proizlazi iz tog objavljivanja na internetu može zahtijevati pred sudovima svake države ugovornice u kojoj su ti uvredljivi komentari dostupni ili bili dostupni, i to naknadu samo one štete koja joj je nanesena u državi članici suda pred kojim se vodi postupak, iako ti sudovi nisu nadležni za odlučivanje o zahtjevu za ispravak ili uklanjanje.

Iz pristupa koji je Sud prihvatio u predmetu *eDate Advertising* i primjenjivao ga predmetima *Bolagsupplysningen* i *Gtflix* slijedi da u slučaju radnji kojom se informacijama na internetu, navodno, uzrokuje šteta ugledu, postoji izbor između četiri vrste nadležnosti, tri su „potpune nadležnosti“, u okviru kojih je moguće potraživati naknadu cijele štete, a četvrta je „djelomična nadležnost“, i u okviru koje se može potraživati samo naknada štete koja je pretrpljena na državnom području države u kojoj je ugled povrijeđen. Među „potpunim nadležnostima“, jedna je *opća – država članica u kojoj tuženik ima prebivalište* (čl. 4. Uredbe br. 1215/2012; čl. 4. Uredbe br. 44/2001; čl. 4. Bruxellske konvencije), a dvije su *posebne* (čl. 7. toč. 2. Uredbe br. 1215/2012; čl. 5. st. 3. Uredbe br. 44/2001; čl. 5. st. 3. Bruxellske konvencije) (država članica u kojoj je mjesto kojem je nastao štetan događaj iz kojeg je šteta proizašla, s tim da je ona, u većini slučajeva, ista kao i opća nadležnost – država članica u kojoj tužitelj /fizička ili pravna osoba/ ima središte interesa). Sve preostale države članice vjerojatno predstavljaju djelomične nadležnosti s obzirom na to da su informacije na internetu dostupne u svim državama članicama (čl. 7. toč. 2. Uredbe br. 1215/2012; čl. 5. st. 3. Uredbe br. 44/2001; čl. 5. st. 3. Bruxellske konvencije). Kad se radi o zahtjevu za ispravak podataka ili uklanjanje, nadležan je sud koji je nadležan za meritorno odlučivanje o zahtjevu za naknadu cijele štete (čl. 7. toč. 2. Uredbe br. 1215/2012; čl. 5. st. 3. Uredbe br. 44/2001; čl. 5. st. 3. Bruxellske konvencije).

Hrvoje SIKIRIĆ, Ph.D., Full Professor,
University of Zagreb, Faculty of Law;
hsikiric@pravo.unizg.hr

JURISDICTION IN MATTERS OF NON-CONTRACTUAL LIABILITY FOR DAMAGES DUE TO THE INFRINGEMENT OF PERSONALITY RIGHTS BY MEANS OF THE INTERNET – OVERVIEW OF THE SETTLED CASE-LAW OF THE COURT OF JUSTICE OF THE EUROPEAN UNION

Summary: *According to Art. 7(2) of Regulation No. 1215/2012 (Art. 5(3) of Regulation No. 44/2001; Art. 5(3) Brussels Convention), a person domiciled in a Member State may be sued in another Member State in matters relating to torts or quasi-torts before the court of the place where the harmful event occurred or may occur. In deciding on the infringement of personality rights that occurred by publishing a newspaper article in several Member States, the Court considered that the victim of a label may claim damages for all the harm caused by defamation either before the courts of the Member State of the place where the publisher of the defamatory publication is established, or before the courts of each Member State in which the publication was distributed and where the victim claims to have suffered injury to his reputation, which have jurisdiction to rule solely in respect of the harm caused in the State of the court seized.*

In cases of non-contractual liability for damages due to the infringement of personality rights by means of the internet, the Court considered that the distribution criterion needs to be supplemented (but not replaced), so that the most appropriate courts for deciding on compensation for damages due to the infringement of personality rights are the courts of the Member State where the centre of interests of the victim (natural or legal person) is based. According to the settled case-law these courts, along with the courts of the Member State in which the author of the harmful content is established, have jurisdiction to decide on the action for liability, in respect of all the damage sustained, as well as on the action for rectification of incorrect information and removal of harmful content. The courts of the Member State where the content published on the internet is accessible or was accessible are competent to decide only on the damage that occurred in their territory.

Key words: *Regulation No. 1215/2012, Regulation No. 44/2001, Brussels Convention, international jurisdiction, infringement of personality rights by means of the internet, place where the damage occurred, centre of interests of a person whose personality rights have been infringed*